

utolsó fázisban a nyugati homlokzat ké-
szült el. A hajó északi és déli kapuzatai-
nak stílusjegyei arra utalnak, hogy a ha-
jó fölépítése a kassai Szent Erzsébet-
dóm kőfaragó műhelyéhez köthető.

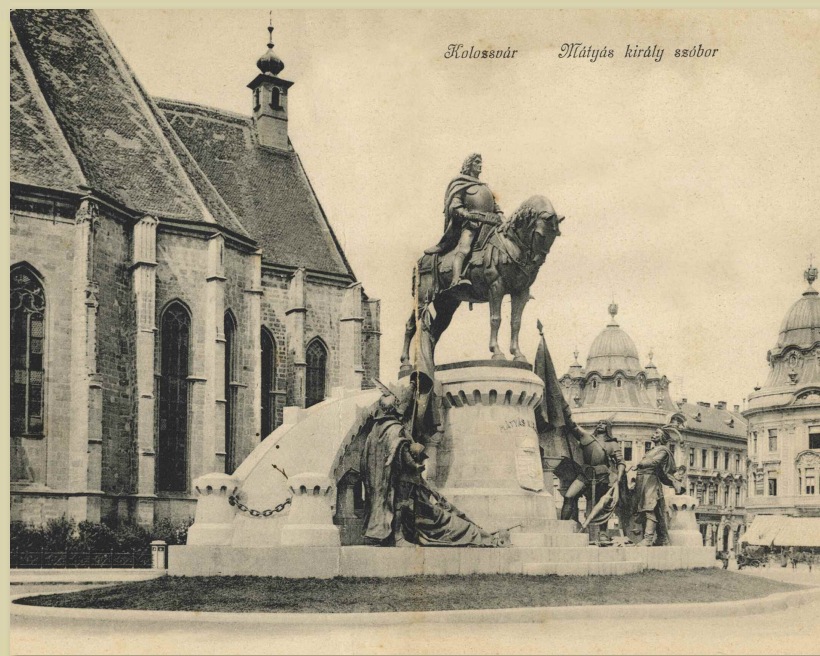
Az épület leglátványosabb részletei
gazdagon faragott, bélétes kapuzatai
és mérműves ablakai. Az aszimmetri-
kus nyugati kapu háromkaréjosan zá-
ródó ívmezejének felső felében a Né-
met-római Birodalom kétféjű sasos cí-
mere és az erre utólagosan elhelyezett
Szent Mihály-dombormű, a kapuívme-
ző címertani jobb oldalán Magyaror-
szág, bal oldalt a Cseh Királyság címe-
re látható. A templombelső gótikus fa-
ragványai közül kiemelkedőek a fő-
szentély levéldíszes fejezetei, valamint
a hajó pillérkötegeinek fiatornyon dol-
gozó kőfaragót, kecskepásztoros jele-
netet, vadászt, egy gyermeket vessző-
fonattal ütlegelő nőt és birkózó férfiak-
at ábrázoló fejezetei. A déli hajófal 15.
század közepén festett, gótikus stílus-
jegyeket viselő falképén a Madonna és
hét vértanú szűz csillagokkal teleszór-
t, dekoratív háttérre vetített alakja bon-
takozik ki. A század közepén Schleyning
Gergely plébános kápolnát építtetett a
templom déli tornyának alsó szintjén,
melynek falait a század harmadik ne-
gyedében a Kálváriát, a Vir dolorumot
(a fájdalmak férjiját) és a donátort áb-
rázoló falképek díszítik.

A templom szentélyének északi falát
az Erdélyben páratlan kvalitású rene-
szánsz sekrestyeajtó töri át. Az 1528-
ban Johannes Klein plébános megren-
delésére készült ajtókeret szárkövei-
nek lábuzatán Kolozsvár háromtor-
nyos címere és a fiai saját vérével
tápláló pelikán domborműve látható,
szárkövein és szegmensívesen záródó
szemöldökpárkányán játszadozó put-
tók, valamint a puttók közül kikönyök-
lő plébános büszkje jelenik meg. A bé-
csi egyetem egykori diákja által meg-
rendelt ajtókeret a bécsi Szent István-
dóm Anton Pilgram műhelyében
készített reneszánsz faragványainak
hatását tükrözi. A templom eredeti be-
rendezése a reformáció pusztításainak
viharában semmisült meg. Ennek he-
lyére a 18. század közepén szolgáló Bí-
ró János plébános a korszak legneve-
sebb erdélyi szobrászaitól, Johann
Nachtigaltól és Anton Schuchbauertől
rendelte meg az egyház új, barokk stí-
lusú bútorzatát, melyből napjainkban
mindössze a szentély mellékapuszisai-
ban álló Szent József- és az Anton
Maulbertsch által festett Háromkirá-
lyok imádása oltár látható. ♦

LUPESCU RADU

A MÁTYÁS-SZOBOR

A köztéri szobrok sok esetben nötték ki magukat adott települések meghatározó arculati elemévé. Így van ez Fadrusz János kolozsvári Mátyás-szobrával is, amely nemcsak egy nagyszerű királynak állít emléket, hanem a város meghatározó szimbólumává vált.

Kolozsvár Mátyás király szobor

A 19. század második felében Mátyás király kolozsvári kultusza lényegében két pillérré támaszkodott. Egyfelől fokozatosan előtérbe került a korábban elhanyagolt szülőház ügye, másfelől pedig felmerült egy monumentális Mátyás-szobor felállításának lehetősége. E kettő nemcsak napirenden tartotta a Mátyás-kérdést Kolozsvár hétköznapi életében, hanem országos jelentőséget is tulajdonított a városnak Mátyás-kultusz megerősítésében.

A tényleges kezdeményezés első lépésére 1882-ben került sor. Az ügy elindítója és zászlóvivője mindvégig egy unitárius gimnáziumi tanár, Nagy Lajos volt. Az ő indítványára fogadta el a városi tanács közgyűlése azt a határozatot, hogy a város „*e célra legalkalmasabb közterén*” emlékszobrot állít Mátyás király tiszteletére.

A szoborállításhoz minden jó szándék megvolt, hiányzott azonban a pénz-alap. A városi költségvetésből ekkora összeget elkülöníteni nem lehetett, olyannyira, hogy a város a jóval kevesebbe kerülő Mátyás-ház helyreállításával járó

kiadások fedezését is a magyar kormánytól remélte. Az indítványt követően létrejött szoborbizottság legnehezebb feladata éppen az anyagok előteremtése volt. A helyzet akkor javult látványosan, amikor hat évvel a kezdeményezés után, 1888-ban egy második szoborbizottság alakult. Nagyobb összeg birtokában végül ez állította össze és írta ki a pályázatot 1893. június 11-én. Közél egy év állt a szobrászok rendelkezésére, hogy elkészítsék pályázati szobormintáikat. Kétségtelenül szép látvány lehetett, amikor a kolozsvári Kereskedelmi Akadémia dísztermében kiállították őket. A nyertes mű egyértelműen Fadrusz Jánosé volt, aki Kolozsváron várta meg a zsűri döntését.

Már korábban megfogalmazódott az az elképzelés, hogy a millennium évére készüljön el a szobor. Ebben a város még 1895 végén is reménykedett. Fadrusz terve azonban grandiózusabb lett, és az alkotó meggyőzte a szoborbizottságot – jogosan –, hogy az alakok kétszeres mérete jobban érvényesülne a város hatalmas terén, háttérben a mo-

numentális gótikus templommal. Ilyen körülmények között 1896-ban csak az alapkölvetételre került sor, ami megfelelő kivitelezési időt biztosított a művész számára.

Érdekes politikai vitákra adott okot a szobor helyének kiválasztása is. A város Fő terét ugyanis 1831-óta az I. Ferenc és Karolina Augustza császári pár tiszteletére állított obeliszk uralta. A város mostani döntése következtében viszont a Habsburg uralkodó helyét egy nemzeti uralkodó emlékműve vette át. A szobrokat Fadrusz budapesti műtermében mintázta meg és az újpesti öntödében öntötték őket bronzba. Ez idő alatt, 1900-ban a párizsi világkiállításon mutatták be kisebb méretű makettjét, amely Grand Prix-t kapott. A kiöntött szobrok 1902. augusztus 15-én a polgárok nagy várakozása közepette négy vasúti kocsin érkeztek Kolozsvárra. Már a Fő térig vontatása a közúti síneken is nagy élményt nyújtott.

Az 1902. év Fadrusz pályafutásának csúcspontját jelentette, amelynek magasztosságát csak fokozza, ha figyelembe vesszük a következő évben bekövetkezett hirtelen halálát. A hosszas előkészületi munkák után, szeptemberben Zilahon két szobrát, a Wesselényi-szobrot és a Tuhutum-emléket is felavatták, majd ezt követően került sor a Mátyás-szobor leleplezésére.

1902. október 12-én a Hunyadi-kultusz legragyogóbb pillanatait élhették át Kolozsvár lakói, méltó kárpótlásaként az 1896-ban elszalasztott milleniumi ünnepeknek. Ferenc József császár és magyar király nem tudott ugyan személyesen eljönni, de a Habsburg-dinasztia, a magyar kormány, az országgyűlés, sőt megannyi más intézmény és szervezet is a legmagasabb szinten képviseltette magát. Az eseménysorozat fénypontja Fadrusz János monumentális Mátyás-szobrának leleplezése volt a dél-előtti folyamán, majd ezt további rangos rendezvények egészítették ki, többek között a Mátyás szülőházában létesített néprajzi múzeum felavatása, illetve az Erdélyrészi Szépművészeti Társaság kiállításának megnyitása. Itt Fadrusznak több munkáját is kiállították. Még ugyanabban az évben a város azzal is kifejezte elismerését a művész géniuszával szemben, hogy díszpolgárrá választották.

A Mátyás-szobor a kései historizmust életető nemzeti törekvésekből táplálkozik, amelyek Kolozsváron a Mátyás-kultusz

A kolozsvári Mátyás-szobor meggyalázása.

örökkévalóságát teremteték meg. A magyar szobrászat első, valóban monumentális műve határozottan uralja a polgárházak és paloták, illetve a középkort felidéző Szent Mihály-templom által közrezárt teret. Az egységes, zárt kompozíciójú szoborcsoport meghatározó figurája Mátyás király, aki előtt legendás hadvezérei tisztelegnek a győztes csatákban zsákmányolt zászlókkal. Itt nem a mecénás vagy a mesék Mátyása jelenik meg, hanem a magyar nemzetet győzelemre vezető katonakirály alakja. Az erőt csak fokozzák a masszív talapzat bástya-elemei, amelynek kivitelezésével Kolozsvár főépítészt, Pákey Lajost bízták meg.

Noha Fadrusz nem nyilatkozott a Mátyás körül álló alakok kilétéről, már a leleplezés évében kialakult az a legenda, hogy a művész konkrét történelmi alakokat mintázott meg. Balról jobbra haladva az első Magyar Balázs erdélyi vajda lenne, kezében Moldva zászlajával. A következő Kinizsi Pál csatakiáltásos alakja, amelyről biztosan tudjuk, hogy a művész saját magáról min-

Szoboravatás, 1902. október 12.
Magyarellenes tüntetés, 1920

tázta. Kezében az elfogott török lobogót és Csehország zászlaját tartja. A harmadik alak Báthori István erdélyi vajda, egyik kezében a német birodalmi, másikban a meghódított Bécs címeres zászlóját tartja. A negyedik vitéz Szapolyai István nádor, Ausztria helytartója, aki tiszteleg Mátyás előtt. Lábainál török lobogó és Lengyelország zászlója. A szoborcsoport meghatározó eleme volt Mátyásnak a talapzat tengelyében elhelyezett uralkodói címere.

Az impériumváltást követően évekig napirenden volt a Mátyás-szobor eltávolítása vagy áthelyezése. Sajnálatos módon ez még az 1990-es évek elején is felmerült. Valamelyest csillapította a kedélyeket, hogy 1932-ben egy Nicolae Iorga történész-től származó idézettel látták el a talapzatot. Jól tükrözi a szobor körüli vitákat, hogy azóta az idézetet még két alkalommal helyezték vissza a szoborra, és most is ott található. Hasonlóan zaklatott sorsa volt Mátyás címerének is, amely úgy tűnik, végérvényesen lekerült a talapzatról. Ugyanakkor pozitív gesztusként lehet elkönyölni, hogy a szobor átfogó felújítása 2008–2011 között a magyar és a román állam együttes támogatásával történt.

Mindezen megpróbáltatások ellenére a Mátyás-szobor mindmáig kitartóan hirdeti e nagyszerű király kolozsvári és erdélyi költődését, Fadrusz zseniális művészi ihletét és nem utolsósorban a magyar identitás-tudat történelmi hátterét. ♦